WIKIPEDIA

Kongon kieli

Kongo eli **kikongo** on joukko keskenään läheistä sukua olevia bantukieliä, joita puhutaan Kongon demokraattisessa tasavallassa, Kongon tasavallassa ja Angolassa Atlantin rannikolla ja Kongo-joen varrella.

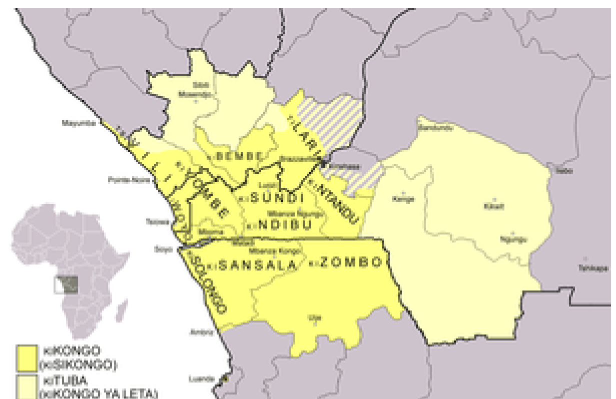
kongo	
Oma nimi	kikongo
Tiedot	
Alue	Angola Kongon dem. tasavalta Kongon tasavalta Gabon
Puhujia	noin 12 miljoonaa
Kirjaimisto	latinalainen kirjaimisto
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	nigeriläiskongolaiset kielet
Kieliryhmä	bantukielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	kg
ISO 639-2	kon
ISO 639-3	kon (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=kon)
	Ohje

Kongoa puhuu äidinkielenään noin 12 miljoonaa ihmistä ja toisena kielenään noin kaksi miljoonaa. Kongon puhujat jakaantuvat valtioiden kesken seuraavasti

- Kongon tasavalta: 48 % väestöstä eli noin kaksi miljoonaa ihmistä
- Kongon demokraattinen tasavalta: 16 % väestöstä eli noin yhdeksän miljoonaa ihmistä
- Angola: 6 % väestöstä eli noin miljoona ihmistä
- Gabon: joitakin tuhansia ihmisiä

Murteet

Kongon kielirypäs koostuu useasta toisilleen läheistä sukua olevasta kielestä, jotka eivät ole täysin ymmärrettäviä keskenään.

Kongon kielen murteet

- Koongoa puhutaan Kongo-joen eteläpuolella Maniangan maakunnassa
- Mbanzan kongoa puhutaan Angolan pohjoisosassa sekä Maniangan maakunnassa. Kielen nimi tulee Mbanza Kongon kaupungista, joka tunnettiin siirtomaa-ajalla nimellä São Salvador.
- Yombe on Atlantin rannikon kieli, jota puhutaan Etelä-Gabonissa, Kongon tasavallassa ja Kabindassa. Vili ja fioti ovat sen murteita.
- Laaria eli laadia puhutaan Brazzavillen ympäristössä.
- Kituba on kreolikieli, jota käytetään hallinnon ja kaupan kielenä molempien Kongojen länsiosissa. Se on yhdistelmä kongon kielen murteista sekä muista paikallisista bantukielistä. Kituban puhuma-alue ulottuu varsinaisten etnisten kongojen aluetta laajemmalle, koska naapuriheimot ovat ottaneet sen myös käyttöönsä. Näin siitä on tullut Länsi-Afrikan välikieli eli lingua franca ja virallinen kieli sekä Kongon tasavallassa että Kongon demokraattisessa tasavallassa.

Historia

Ennen eurooppalaisten tuloa kongon kieli oli Kongon kuningaskunnan kieli, Kongo-joen pohjoispuolella. Muiden heimojen kanssa käytyjen voittoisien sotien seurauksena kuningaskunta laajeni ja sen keskus siirtyi Kongo-joen eteläpuolelle Mbanza Kongon kaupunkiin, joka sijaitsee nykyisen Angolan alueella. On esitetty, että nykyäänkin tällä alueella välikielenä toimiva kituba sai alkunsa Kongon kuningaskunnan kasvun aikoihin palvellakseen heimojen välistä kanssakäymistä.

Eurooppalaisten ensimmäinen kontakti kongon kielen kanssa tapahtui 1480-luvulla portugalilaisten tutkimusmatkojen ja lähetyssaarnaajien myötä. Aluksi kontaktit olivat ystävällismielisiä ja Kongon seisemäs kuningas, Nzinga Bemba, kääntyi kristinuskoon ja otti hallitsijanimen Afonso I. Amerikan löytymisen jälkeen eurooppalaiset alkoivat hankkia afrikkalaisia orjiksi uudelle mantereelle myös Kongosta, minkä seurauksena Kongon kuningaskunta ajautui tuhon partaalle 1500-luvun puolivälissä. 1665 Kongo jaettiin Portugalin, Belgian ja Ranskan kesken, jonka seurauksena keinotekoiset valtioiden väliset rajat erottavat kongon kielen puhujia toisistaan nykyäänkin.

Ensimmäinen kongon kielen sanakirjan (1652), kieliopin (1659) ja katekismuksen (1659) kirjoitti äidin puolelta kongolainen ja isän puolelta portugalilainen Francesco da Sao Salvador.

Aiheesta muualla

- Kongo-englanti-sanakirja (http://www.websters-online-dictionary.org/definition/Kongo-english/)

Bantukielet

eteläsotho | ganda | herero | kiga | kongo | luhya | mwani | njandža | nyankole | oshivambo | pohjoissotho | ruanda | swahili | swazi | tswana | xhosa | zulu